EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 30.10.2006
KOM(2006) 643 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

2000 m. birželio 29 d. Direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, taikymas

1. ĮŽANGA

Prieš šešerius metus buvo priimti EB teisės aktai, siekiant kovoti su diskriminacija dėl rasės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos. Šie teisės aktai turėjo didelį poveikį stengiantis kuo geriau apsaugoti visus žmones nuo diskriminacijos Europos Sąjungoje. Tačiau kai kurios valstybės narės delsia perkelti šias taisykles į nacionalinę teisę, todėl reikia papildomų pastangų, kad šie teisės aktai būtų veiksmingai įgyvendinami bei vykdomi.

Šioje ataskaitoje dėmesys skiriamas Direktyvai 2000/43/EB, įgyvendinančiai vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės[1]. Tai buvo pirma direktyva, kurią Taryba vienbalsiai priėmė pagal naują Europos Bendrijos steigimo sutarties, įsigaliojusios 1999 m. gegužės 1 d., 13 straipsnį. Ši direktyva buvo įtraukta į 1999 m. lapkričio mėn. Komisijos pateiktą pasiūlymų paketą, į kurį taip pat buvo įtrauktas pasiūlymas parengti antrą direktyvą dėl diskriminacijos dėl religijos ir tikėjimo, amžiaus, negalios ir seksualinės orientacijos bei veiksmų programą, kurioje numatoma teikti finansinę paramą veiklai, skirtai kovai su diskriminacija.

Šios ataskaitos tikslas – nurodyti kai kuriuos itin probleminius ar svarbius Direktyvos 2000/43/EB nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę aspektus ir aptarti sektinos praktikos pavyzdžius, o ne pateikti išsamią nuostatų perkėlimo ataskaitą. Ataskaitoje daug dėmesio skiriama minėtos direktyvos poveikiui, problemoms, susijusioms su nuostatų perkėlimu į nacionalinę teisę, informacijos sklaidai, teisių įgyvendinimo užtikrinimui, lygybę užtikrinančių institucijų vaidmeniui, socialiniams partneriams bei nevyriausybinėms organizacijoms, pozityviems veiksmams ir rekomendacijoms ateičiai.

Pagal minėtos direktyvos 17 straipsnį valstybės narės iki 2005 m. liepos 19 d. turėjo pateikti Komisijai visą būtiną informaciją, kad ji parengtų šią ataskaitą. Nors 2005 m. gegužės mėn. buvo išsiųstas pakartotinis pranešimas, daug valstybių narių praleido šį terminą, o kai kurios nepateikė jokios informacijos. Iki 2005 m. gruodžio mėn. Austrija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Vokietija, Lietuva ir Portugalija nepateikė Komisijai jokios informacijos; reikiamos informacijos nepateikė ir socialiniai partneriai, išskyrus Europos profesinių sąjungų konfederaciją (ETUC). Komisija pasikonsultavo su Europos rasizmo ir ksenofobijos stebėsenos centru (EUMC), socialiniais partneriais[2] ir pilietinės visuomenės organizacijomis[3]. Kai kurios nacionalinės lygybę užtikrinančios institucijos taip pat pateikė informaciją.

2. DIREKTYVOS 2000/43/EB POVEIKIS

Direktyva 2000/43/EB grindžiama tam tikromis EB teisės aktų sąvokomis, draudžiančiomis diskriminaciją dėl lyties ir pilietybės, o galutinis Tarybos priimtas tekstas buvo naujoviškas ir pažangus įvairiais požiūriais. Ši direktyva taikoma **visiems** asmenims, be to, ji numato

---

1 *Oficialusis leidinys* L 180, 2000 7 19, p. 22.

2 Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga (UNICE), Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centras (CEEP), *Confédération Européenne des Cadres* (CEC), *Union européenne de l'artisanat et des petites et moyennes enterprises* (UEAPME) ir EUROCADRES (atstovaujantis vadovaujančiam personalui).

3 Socialinių nevyriausybinių organizacijų socialinė platforma, Europos tinklas kovai prieš rasizmą (ENAR), Europos neįgaliųjų forumas (EDF), Tarptautinė lesbiečių ir gėjų asociacija (ILGA), Europos pagyvenusių žmonių platforma (*AGE Platform*) ir Europos romų teisių centras.

platesnį apsaugos nuo diskriminacijos taikymą – ne tik tradicinėje užimtumo srityje, bet ir tokiose srityse kaip socialinės lengvatos, sveikatos priežiūra, švietimas ir (tai itin svarbu) galimybė naudotis visomis prekėmis ir paslaugomis, įskaitant būsto, kurios prieinamos visuomenei. Kai kuriose valstybėse narėse vis dar esama problemų, susijusių su viešojo ir privataus sektorių atskyrimu bei kišimusi priimant sprendimus ar sudarant sutartis. Reklamuojant prekes ar paslaugas arba siūlant darbą, net jei skelbimas, pvz., pateikiamas lange, laikoma, kad šie dalykai yra viešai prieinami, ir todėl taikomos šios direktyvos nuostatos.

Direktyvoje 2000/43/EB tiksliai ir aiškiai apibrėžiamos diskriminacijos sąvokos. Nors direktyvoje pateikta tiesioginės diskriminacijos sąvoka apibrėžiama pagal teisės aktus, susijusius su diskriminacija dėl lyties[4], netiesioginės diskriminacijos sąvoka apibrėžiama pagal Europos Teisingumo Teismo precedentų teisę, reglamentuojančią laisvą darbuotojų judėjimą[5]. Tiek priekabiavimas, tiek nurodymas diskriminuoti laikomi diskriminacijos rūšimis. Pažymėtina, kad reikalavimas teikti apsaugą nuo persekiojimo, o tai yra esminis dalykas, leidžiantis asmenims reikalauti, kad jų teisės būtų įgyvendintos, taikomas visoms keturioms diskriminacijos sąvokoms: tiesioginei ar netiesioginei diskriminacijai, priekabiavimui arba nurodymui diskriminuoti.

Valstybės narės turėjo savo teisės aktais įtvirtinti išsamias direktyvoje pateiktas nuostatas, užtikrinančias žmogaus teisių įgyvendinimą, įskaitant reikalavimą, kad įrodinėjimo pareiga tektų atsakovui, vos tik tariama auka pateikia faktus, leidžiančius daryti prielaidą dėl diskriminacijos. Nors valstybės narės žinojo apie šį įpareigojimą vyrų ir moterų diskriminacijos užimtumo srityje atvejais, Direktyva 2000/43/EB įrodinėjimo pareigos taisyklės buvo papildytos, į jas įtraukiant naujas sritis, pvz., galimybę naudotis prekėmis ir paslaugomis.

Ši direktyva buvo pažangi, nes įpareigojo valstybes nares įsteigti instituciją, skatinančią vienodą požiūrį į visus asmenis, nediskriminuojant dėl rasės ar etninės kilmės (jeigu tokia institucija dar nebuvo įsteigta). Keletas valstybių narių ėmėsi labai pozityvių veiksmų, išplėsdamos lygybę užtikrinančių institucijų kompetenciją, kad šios galėtų spręsti diskriminacijos, susijusios ne vien su rase ar etnine kilme, problemas (apie lygybę užtikrinančių institucijų vaidmenį žr. 3.2 skyrių).

Visos valstybės narės, net ir tos, kuriose jau seniai taikomi teisės aktai, kuriais kovojama su rasine diskriminacija, turėjo pakeisti kai kurias nacionalinės teisės nuostatas, kad šios atitiktų direktyvą (pvz., Jungtinėje Karalystėje buvo pakeisti netiesioginės diskriminacijos ir priekabiavimo sąvokų apibrėžimai). Kai kurios valstybės narės priėmė naujus išsamius antidiskriminacinius teisės aktus, nors daugelio valstybių narių konstitucinėse nuostatose, civilinėje ir baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintos antidiskriminacinės priemonės, todėl gali būti sudėtinga nustatyti taikytiną procedūrą.

---

4 1997 m. gruodžio 15 d. Tarybos direktyva 97/80/EB dėl įrodinėjimo pareigos diskriminacijos dėl lyties bylose (OL L 14, 1998 1 20, p. 6).

5 Byla C-237/94, *OFlynn*, ECR 1996 I-02617 – Direktyva 2002/73/EB šios sąvokos apibrėžimas jau įtrauktas į diskriminacijos dėl lyties sritį (OL L 269, 2002 10 5, p. 15).

Kai kuriose naujosiose valstybėse narėse asmenų apsaugojimo nuo diskriminacijos dėl „rasės ar etninės kilmės“ supratimas labai skyrėsi nuo jų vykdomos politikos, kuria siekiama pripažinti ir apsaugoti „nacionalinių“ mažumų teises[6].

Kitos problemos susijusios su tokiais esminiais klausimais, kaip tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos bei priekabiavimo sąvokų apibrėžimai nacionalinėje teisėje, nes kai kuriais atvejais jie labai skiriasi nuo direktyvoje pateikiamų apibrėžimų. Atrodo, kad kai kurios valstybės narės plačiau, negu leidžiama pagal direktyvą, taiko nediskriminacijos principo išimtis. Taip pat esama problemų, siekiant užtikrinti diskriminacijos aukų teises, pavyzdžiui, netinkamas įrodinėjimo pareigos taisyklių, asociacijų teisės padėti diskriminacijos aukoms, sankcijų ir teisės gynimo priemonių perkėlimas į nacionalinę teisę.

Keliais atvejais valstybės narės arba labai uždelsė pranešdamos Komisijai apie Direktyvos 2000/43/EB perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, arba nepateikė jokios informacijos. Todėl Komisija inicijavo šių valstybių atžvilgiu pažeidimų nagrinėjimo procedūrą pagal EB sutarties 226 straipsnį, tačiau dauguma valstybių narių priėmė teisės aktus, kurie įsigalioję įgyvendino minėtą direktyvą, tokiu būdu išspręsdamos šią problemą. Tik su keturiomis valstybėmis narėmis susijusios bylos buvo perduotos Teisingumo Teismui[7], kuris nusprendė, kad šios valstybės pažeidė Sutarties įsipareigojimus, visapusiškai neperkeldamos direktyvos nuostatų į nacionalinę teisę. Dvi valstybės narės (Vokietija ir Liuksemburgas) dar nepateikė Komisijai medžiagos apie teisės aktus, perkeliančius direktyvos nuostatas.

Komisija nagrinėja nacionalines teisines priemones, apie kurias jai pranešė valstybės narės, kad įvertintų jų atitiktį šiai direktyvai ir užtikrintų, jog diskriminacijos aukos galėtų pasinaudoti joms suteiktomis teisėmis. Po to Komisija imsis būtinų veiksmų, užtikrinančių visišką ir tinkamą direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę.

Daugiau informacijos apie Direktyvos 2000/43/EB nuostatų perkėlimą į kiekvienos valstybės nacionalinę teisę ir nuorodas į leidinius, nacionalinius teisės aktus bei lygybę užtikrinančias institucijas rasite šiuo interneto adresu: http://europa.eu.int/comm/antidiscrimination.

3. PAGRINDINIAI KLAUSIMAI

3.1. Žalos atlyginimo teisė

Nevyriausybinių organizacijų ir valdžios institucijų pateikta informacija aiškiai rodo, kad daugelis diskriminacijos aukų nepateikia skundų teismams dėl galimų didelių išlaidų ir persekiojimo baimės. Diskriminacijos aukos dažniau kreipiasi į nevyriausybinę organizaciją ar lygybę užtikrinančią instituciją, iš kurių informaciją ir konsultacijas jos paprastai gauna greitai ir nemokamai.

Direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad asociacijoms turi būti leidžiama teikti pagalbą diskriminacijos aukoms, kai šios kreipiasi į teismą, tačiau valstybė narė gali nustatyti, kurios asociacijos yra teisėtai suinteresuotos imtis tokių veiksmų. Daugumos valstybių narių asociacijos gali padėti aukoms arba joms atstovauti teisme, tačiau kai kurios šalys nustatė griežtas taisykles, reglamentuojančias asociacijų veiklą šioje srityje.

---

[6] Pvz., vengrų ir italų mažumos Slovėnijoje.

[7] Sprendimas byloje C-320/04 prieš Liuksemburgą ir byloje C-329/04 pieš Suomiją, priimtas 2005 m. vasario 22 d., sprendimas byloje C-329/04 prieš Vokietiją, priimtas 2005 m. balandžio 28 d., sprendimas byloje C-335/04 prieš Austriją, priimtas 2005 m. gegužės 4 d.

Valstybių narių ir lygybę užtikrinančių institucijų pateikti statistiniai duomenys rodo, kad dauguma nacionaliniams teismams ir (arba) lygybę užtikrinančioms institucijoms pateiktų skundų dėl diskriminacijos yra susiję su užimtumu; kiti skundai susiję su prekių ir paslaugų teikimu bei būstu. Daugumoje iš 10 ES valstybių narių statistiniai duomenys rodo, kad tokius skundus dažniausiai pateikia romai. Be to, Airijoje daug skundų teikia keliaujančios bendruomenės nariai. Romų grupės iškeltų bylų skaičius rodo, kad ši direktyva sėkmingai naudojama sprendžiant romų diskriminacijos problemą.

3.2. Lygybę užtikrinančios institucijos

Nors kai kurios valstybės narės jau buvo įsteigusios vienodą požiūrį skatinančias institucijas, dauguma įkūrė naują instituciją arba išplėtė esančiųjų galias. Kai kurios valstybės narės (Belgija, Kipras, Švedija, Airija ir Nyderlandai) įvykdė daugiau negu reikalaujama Direktyvoje 2000/43/EB ir įsteigė lygybę užtikrinančias institucijas, nagrinėjančias *visas* diskriminacijos priežastis, kurioms taikoma EB antidiskriminacinė teisė ir (arba) bendresnio pobūdžio žmogaus teises užtikrinančios priemonės. Šioje direktyvoje reikalaujama, kad tokia institucija bent jau galėtų teikti nepriklausomą pagalbą diskriminacijos aukoms, atliktų nepriklausomus diskriminacijos tyrimus, skelbtų nepriklausomas ataskaitas ir teiktų rekomendacijas diskriminacijos klausimais.

Valstybių narių lygybę užtikrinančioms institucijoms priklauso ombudsmenai, darbo inspekcijos ir komisijos, kurie kartais vykdo tas pačias direktyvoje nustatytas užduotis. Pvz., Graikijoje darbo inspekcija atsako už vienodo požiūrio ugdymą užimtumo srityje, o ombudsmenas nagrinėja su užimtumu nesusijusius klausimus, rengia ataskaitas ir teikia rekomendacijas. Kipre, Slovėnijoje ir Austrijoje teikti pagalbą pavienėms diskriminacijos aukoms patikėta specialiam teisiniam atstovui, o ne lygybę užtikrinančiai institucijai.

Pateikta informacija aiškiai rodo, kad lygybę užtikrinančios institucijos teikia teisines konsultacijas pavienėms diskriminacijos aukoms, tačiau teismuose remia tik nedidelį skaičių bylų. Tokios bylos pasirenkamos atsižvelgiant į ginčijamo klausimo svarbą, aukos galimybes pasinaudoti kitų institucijų (pvz., profesinių sąjungų ar asociacijų) teikiama pagalba, taip pat, žinoma, į lygybę užtikrinančios institucijos finansinius ir žmogiškuosius išteklius. Kai kurių lygybę užtikrinančių institucijų tikslas – remti tik strateginio pobūdžio bylinėjimąsi. Kai kurios lygybę užtikrinančios institucijos atlieka papildomą funkciją – fiziniams ar juridiniams asmenims paprašius, teikia savo nuomonę dėl konkrečios praktikos atitikties nacionalinei nediskriminacijos teisei. Daugelyje šalių lygybę užtikrinančios institucijos sprendimas ar nuomonė neturi juridinės galios, tačiau apskritai jų paisoma. Asmuo gali bet kada kreiptis į teismą, kad būtų priimtas juridinę galią turintis sprendimas. Danijoje lygybę užtikrinančiai institucijai nustačius neteisėtos diskriminacijos atvejį, ji gali rekomenduoti suteikti teisinę pagalbą, kad ieškovas galėtų kreiptis į teismą jam neužkraunant finansinės naštos.

Kai kuriose valstybėse narėse pagrindinis dėmesys skiriamas lygių galimybių skatinimui ir diskriminacijos prevencijai, o ne teisinei pavienių ieškovų paramai. Suomijos mažumų ombudsmenas – lygybę užtikrinančios institucijos, užsiimančios įvairia supratimą ugdančia veikla, pavyzdys. Belgijoje, Kipre ir Jungtinėje Karalystėje valdžios institucijos ir (arba) lygybę užtikrinančios institucijos leidžia specialius rekomendacinio pobūdžio leidinius darbdaviams, siekdamos jiems padėti ne tik vykdyti savo teisines prievoles, bet ir apskritai geriau suprasti, kaip spręsti diskriminacijos problemas.

Svarbus klausimas svarstant lygybę užtikrinančios institucijos gebėjimą veikti yra jos finansavimo būdai (įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi lygybę užtikrinančioms

institucijoms skiriami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai). Kalbant apie valstybes nares su federaline ir regionine valdžios struktūra, iškyla dar ir kitas klausimas. Jeigu lygybę užtikrinanti institucija veikia tik viename iš šių lygmenų, ji gali neturėti reikiamos kompetencijos spręsti problemas, priklausančias kitoms kompetencijos sritims.

3.3. Informacijos sklaida

Informacija apie teisę į nediskriminaciją yra labai reikšminga – tokia buvo pagrindinė išvada, pateikta po 2004 m. Komisijos organizuotų viešųjų konsultacijų dėl Žaliosios knygos *„Lygybė ir nediskriminavimas išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“*[8]. Nėra prasmės ginti įstatymų nustatytas teises, jeigu žmonės apie jas nežino – tai pripažįstama direktyvos 10 straipsnyje, kuriame reikalaujama, kad valstybės narės pasirūpintų, kad visiems suinteresuotiems asmenims būtų pranešta apie nacionalinės teisės nuostatas, priimtas pagal šią direktyvą.

Trūksta informacijos apie tai, kaip vykdomas šis įpareigojimas. Tačiau imtasi įdomių iniciatyvų, pvz., Nyderlanduose įvesta speciali pagalbos telefono linija. Portugalijoje naujai nustatytas teises būtina paskelbti visose darbovietėse. Komisijai pateiktoje informacijoje valstybės narės nurodė Bendrijos kovos su diskriminacija veiksmų programos, visų pirma joje numatytos visuomenės informavimo kampanijos, svarbą. Pagal šią programą kai kuriose valstybėse narėse buvo surengtos nacionalinės kovai su diskriminacija skirtos konferencijos, išleistos brošiūros, kompaktiniai diskai ir informaciniai lapeliai, taip pat suorganizuota „įvairovės sunkvežimio kelionė“ ir finansuota kita veikla, pvz., Romos maratonas, tema „Bėgu prieš rasizmą“. Suomijos informacinės kampanijos tinklalapis buvo labai populiarus (apsilankymų skaičius per mėnesį – 10 000). Komisija finansavo keletą iniciatyvų, kurių tikslas – apmokyti valstybių narių (ir šalių kandidačių) nevyriausybines organizacijas, teisininkus ir teisėjus apie antidiskriminacines direktyvas.[9]

3.4. Socialinių partnerių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmuo

Šioje direktyvoje pabrėžiamas socialinių partnerių vaidmuo skatinant vienodą požiūrį. Pagal 11 straipsnio nuostatas valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių darbdavių ir darbuotojų socialiniam dialogui inicijuoti, skatinant taikyti vienodą požiūrį, įskaitant kolektyvines sutartis, elgesio kodeksus ir keitimąsi geraja patirtimi. Remiantis valstybių narių pateikta informacija yra aišku, kad šis įpareigojimas vykdomas įvairiai. Kai kurios valstybės narės (pvz., Nyderlandai) rengia subsidijuojamus projektus, kuriuos įgyvendina profesinės sąjungos, bendradarbiaudamos su etninių mažumų atstovais, arba kurių tikslas – skatinti įvairovę. Belgijoje nediskriminacijos nuostatų įtraukimas į kolektyvines sutartis yra seniai įtvirtinta kovos su diskriminacija priemonė. Italijoje lygybę užtikrinanti institucija UNAR organizuoja kovai su diskriminacija ir įvairovės puoselėjimui skirtus mokymo kursus darbdavių asociacijų ir profesinių sąjungų atstovams.

Kalbant bendresne prasme, kai kuriose valstybėse narėse jau įtvirtintas socialinių partnerių vaidmuo derantis dėl antidiskriminacinės politikos ir teisės aktų, nes jose seniai veikia tokios konsultacinės struktūros, kaip trišalės sistemos Danijoje ir Latvijoje. Kitose šalyse, nors jose ir reikalaujama konsultuotis su socialiniais partneriais priimant socialinius teisės aktus, šie partneriai aktyviai nedalyvauja nediskriminacinės politikos skatinimo procese.

---

[8] COM (2004) 379 galutinis.

[9] Žr., pvz.: www.era.int.

Europos profesinių sąjungų konfederacija pastebi, kad valdžios institucijose vyrauja tendencija verčiau palaikyti dialogą diskriminacijos klausimais su nevyriausybinėmis organizacijomis negu su socialiniais partneriais, nors iš valstybių narių gautos informacijos susidarantis vaizdas yra gana neaiškus.

Pagal direktyvos 7 straipsnio 2 dalį taip pat aiškiai apibrėžtas profesinių sąjungų vaidmuo padedant savo nariams teikti skundus dėl diskriminacijos. Portugalijoje tik profesinės sąjungos turi teisę atstovauti darbuotojui nediskriminacinėse bylose, o Švedijoje profesinės sąjungos yra pagrindinis subjektas, turintis teisę iškelti tokią bylą.

3.5. Lyčių aspekto integravimas ir daugeriopa diskriminacija

Nors Komisija konkrečiai paprašė valstybių narių informacijos apie lyčių aspekto integravimą (pagal direktyvos 17 straipsnio 2 dalį), nedaugelis valstybių narių pateikė tokią informaciją. Europos profesinių sąjungų konfederacija pastebėjo, kad valstybės narės, perkeldamos Direktyvos 2000/43/EB nuostatas į nacionalinę teisę, sistemingai nenagrinėjo lyčių aspekto integravimo problemos. Slovėnijoje lyčių diskriminavimo ekspertas dalyvavo rengiant vienodo požiūrio įstatymą, o 2005 m. Danijoje lyčių lygybės ministras skatino vyrų ir moterų lygybę tautinėse mažumose.

Europos pagyvenusių žmonių platforma (*AGE Platform*) atkreipė dėmesį į tai, kad tautinėms mažumoms priklausančios pagyvenusios moterys susiduria su daugeriopos diskriminacijos rizika, o Tarptautinė lesbiečių ir gėjų asociacija (ILGA) itin susirūpino dėl sudėtingų atvejų, kuomet diskriminuojama tiek dėl religinės tapatybės, tiek dėl seksualinės orientacijos. Europos rasizmo ir ksenofobijos stebėjimo centras nurodė, kad šiuo metu egzistuoja tendencija kurti vieną lygybę užtikrinančią instituciją, kuri nagrinėtų visas diskriminacijos priežastis. Tai leidžia geriau spręsti daugeriopos diskriminacijos problemas, tačiau kelia pavojų, kad kai kuriomis diskriminacijos priežastimis gali būti nesirūpinama, jeigu nebus padidinti ištekliai. Europos rasizmo ir ksenofobijos stebėjimo centras pirmiausia nagrinėjo direktyvos poveikį romų moterų galimybei pasinaudoti sveikatos priežiūra.

Komisija žino, kad daugeriopos diskriminacijos problema nėra iš esmės išnagrinėta, todėl savo 2006 m. darbo programoje inicijavo tyrimą, kuriame dėmesys sutelkiamas į tai, kas šioje srityje daroma valstybėse narėse, ir kurį atlikus bus pateiktos rekomendacijos.

3.6. Pozityvūs veiksmai

Komisijos 2005 m. Komunikate dėl nediskriminacijos ir lygių galimybių visiems[10] nurodyta, kad ilgalaikė žala, kurią nuolat patiria kai kurios asmenų grupės, yra tokio pobūdžio, kad jai atlyginti nepakanka įstatymų nustatytos teisės į nediskriminaciją, ir gali prireikti pozityvių priemonių gerinant lygias galimybes.

Direktyvos 5 straipsnyje nurodoma, kad siekiant praktiškai užtikrinti visapusišką lygybę, vienodo požiūrio principas nė vienai valstybei narei nedraudžia toliau taikyti arba imtis konkrečių priemonių, skirtų užkirsti kelią patirti su rase arba etnine kilme susijusią žalą arba ją atlyginti. Atsižvelgiant į tai, reikėtų pabrėžti, kad yra skirtumas tarp leistinų pozityvių veiksmų priemonių ir taip vadinamų „pozityviosios diskriminacijos“ priemonių, kurios nesuderinamos su šia direktyva.

---

[10] COM (2005) 224.

Viena vertus, pozityvių veiksmų priemonėmis siekiama užtikrinti faktinę visapusišką lygybę, užkertant kelią patirti ar atlyginti žalą, susijusią su tam tikra rasine ar etnine kilme. Šios priemonės gali apimti, pvz., specialų mokymą, taikomą asmenims, priklausantiems grupėms, kurios paprastai neturi galimybės patekti į tokius mokymo kursus, arba konkrečias priemones, užtikrinančias, kad tam tikros rasinės ar etninės grupės būtų visokeriopai informuotos apie darbo pasiūlos skelbimus, įskaitant, pvz., tokių skelbimų paskelbimą šioms grupėms skirtuose leidiniuose.[11] Antra vertus, „pozityviosios diskriminacijos“ priemonės suteikia savaiminį ir visišką pirmumo statusą (pvz., kalbant apie galimybę įsidarbinti) konkrečios grupės nariams tik todėl, kad jie priklauso šiai grupei.

Įvairiose valstybėse narėse požiūris į pozityvius veiksmus yra labai skirtingas. Nyderlanduose pozityvius veiksmus leidžiama taikyti tik tais atvejais, kai pateikiami struktūrinės diskriminacijos dėl lyties, rasės ir negalios įrodymai. Slovakijoje pozityvūs veiksmai vertinami kaip konkreti romų socialinės izoliacijos problemos sprendimo priemonė, o tai gana prieštaringas požiūris, apskųstas Konstituciniam Teismui, kuris nusprendė, kad toks požiūris yra nekonstitucinis[12]. Ispanijoje taip pat įgyvendinama pozityvių veiksmų romams programa. Suomijoje pozityvūs veiksmai konkrečiai taikomi samių etninei grupei. Europos tinklas kovai prieš rasizmą (ENAR) paragino stiprinti pozityvių veiksmų nuostatas ir padaryti jas privalomas labiausiai pažeidžiamoms grupėms. Vengrijoje skiriamos specialios stipendijos vidurinių ir aukštųjų mokyklų romų moksleiviams bei studentams.

Kai kuriose valstybėse narėse (Čekijoje, Suomijoje, Airijoje ir Kipre) taikomos specialios priemonės konkrečiai rengiant mokymo kursus policijai apie antidiskriminaciją ir įvairovę. Kai kuriose šalyse taikoma pozityvaus lygybės skatinimo sąvoka. Jungtinės Karalystės ir Suomijos viešosios institucijos turi įstatymų nustatytą pareigą aktyviai skatinti lygybę. Pagal Airijos precedentų teisę darbdaviai gali imtis pozityvių priemonių, užtikrinančių, kad tam tikri darbuotojai nebūtų diskriminuojami dėl rasės, pvz., tais atvejais, kai darbuotojų kalbiniai įgūdžiai ir (arba) kultūriniai ypatumai gali kliudyti jiems suprasti savo teises[13].

IŠVADA

Direktyva 2000/43/EB – tai didelis žingsnis pažangos link kovojant su rasine diskriminacija visoje Europos Sąjungoje. Nors visose valstybėse narėse jau buvo nustatyti tam tikri teisiniai reikalavimai dėl lygybės ir nediskriminavimo, dauguma šių valstybių, perkeldamos Direktyvos 2000/43/EB nuostatas į nacionalinę teisę, turėjo iš esmės pakeisti galiojančius teisės aktus arba priimti naujus įstatymus. Tai gali paaiškinti, kodėl daugelis valstybių narių uždelsė perkelti šios direktyvos nuostatas į savo nacionalinę teisę, tačiau dauguma šį reikalavimą jau įvykdė.

Nauja teisinė sistema galioja vos trejus metus, o tai nėra pakankamai ilgas laikotarpis, kad būtų galima įvertinti jos visokeriopą poveikį ar teikiamas galimybes. Iki šiol nacionaliniai teismai, vadovaudamiesi preliminaraus nutarimo procedūra, Europos Teisingumo Teismui neperdavė nė vienos bylos, ir tik Teisingumo Teismas gali be išlygų nurodyti kaip turėtų būti aiškinamos direktyvos nuostatos. Būsimieji sprendimai padės valstybėms narėms teikti neabejotiną ir vienodą apsaugą nuo diskriminacijos visoje Europos Sąjungoje.

---

[11] Žr. pagal analogiją 2000 m. kovo 29 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-185/97, *Coote*.

[12] 2004 m. spalio 18 d. sprendimas (PL.US.8/04).

[13] *Campbell Catering Ltd* prieš *Rasaq*.

Direktyvos 2000/43/EB 17 straipsnyje nurodoma, kad į Europos Komisijos ataskaitą dėl direktyvos taikymo „prireikus įtraukiami pasiūlymai peržiūrėti ir atnaujinti šią direktyvą“. Šiuo metu Komisija nemano, kad reikėtų pateikti tokius pasiūlymus. Ji taip nusprendė vadovaudamasi tuo, kad įsigaliojus šiai direktyvai dar nesukaupta jos įgyvendinimo patirties ir kad Teisingumo Teismas dar nesukūrė atitinkamos precedentų teisės.

Ateinančiais metais reikės užtikrinti visapusišką ir veiksmingą Direktyvos 2000/43/EB nuostatų perkėlimą, įgyvendinimą bei vykdymo užtikrinimą. Todėl reikės nustatyti nacionalinių įgyvendinimo priemonių poveikio stebėjimo ir ataskaitų apie tokį poveikį teikimo tvarką bei metodus. Tokiomis aplinkybėmis bus svarbu sukurti statistinę bazę ir parengti kitus rodiklius. Tačiau tai, kad daugelyje valstybių narių nėra surinkta etninių duomenų, gali trukdyti tinkamai stebėti Bendrijos teisės aktų taikymą.

Buvo paprieštarauta dėl tokių duomenų rinkimo motyvuojant, kad tai pažeistų ES duomenų apsaugos direktyvos nuostatas[14]. Toks požiūris neatspindi realios situacijos. Ši direktyva bendrai draudžia tvarkyti slapto pobūdžio asmens duomenis. Tačiau nustatomos tam tikros šios taisyklės išimtys, įskaitant tuos atvejus, kai „*duomenų subjektas davė aiškų sutikimą tvarkyti tokius duomenis*“[15] arba kai „*tvarkyti būtina, norint įgyvendinti duomenų valdytojo prievoles ir specifines teises užimtumo srityje*“[16]. Be to, „*dėl svarbių visuomenės interesų valstybės narės gali numatyti išimtis, bet turi užtikrinti tinkamas apsaugos priemones*“[17]. Taigi valstybės narės pačios sprendžia, ar reikia rinkti etninius duomenis rengiant kovos su diskriminacija statistiką, tačiau tik tuo atveju, jei būtų laikomasi Duomenų apsaugos direktyvoje nustatytų apsaugos priemonių.

Komisija pripažįsta, kad vien teisės aktų nepakanka, siekiant užkirsti kelią diskriminacijai ir skatinti lygybę. 2005 m. birželio mėn. priimtame Komunikate *„Nediskriminavimas ir lygios galimybės visiems – pagrindų strategija“*[18] ji pateikė keletą tolesnių veiksmų šioje srityje pasiūlymų. Visų pirma 2007 m. paskelbti Europos lygių galimybių visiems metais, o tai – labai veiksmingas būdas ugdyti supratimą apie teisę į nediskriminaciją ir veiksmų nacionaliniu lygiu varomoji jėga. Tinkamai įgyvendinti ir vykdomi teisės aktai kartu su papildančiomis politikos priemonėmis nacionaliniu ir ES lygmenimis yra svarbiausias veiksnys mažinant diskriminaciją dėl rasės ir etninės kilmės.

---

14 Direktyva 95/46/EB, OL L 281, 1995 11 23, p. 31.

15 *Idem*, 8 straipsnio 2 dalies a punktas.

16 *Idem*, 8 straipsnio 2 dalies b punktas. Taip pat žr. 8 straipsnio 4 dalį.

17 *Idem*, 8 straipsnio 4 dalis.

18 2005 birželio 1 d. COM (2005) 224 galutinis.